

SOSYAL MEDYADA ŞİDDET DİLİ SORUNUNA KARŞI HANNAH ARENDT'İN DÜŞÜNCELERİ VE BİR ÇÖZÜM YOLU OLARAK AMOR MUNDİ FELSEFESİ

Ayşe ALDEMİR¹

“Hiçbir şey yaptıklarımızı düşünmekten daha önemli değildir.”

(Arendt, 1958)

ÖZ

Hannah Arendt, dünyayı aşağılama ve ondan uzaklaşma düşüncesine (*contemptus mundi*) karşın, bir aradalığın ve ortak bir dünyanın inşası adına “dünya sevgisi”ni (*amor mundi*) ve dünyasallaşmayı savunur. Arendtçi düşüncede, modernitenin başat özelliği insanın “kendine yabancılaşması” değil, “dünyaya yabancılaşması”dır. Bu çalışma günümüz toplumunda sosyal medya aracılığıyla insanın içinde yaşadığı dünya ve gerçekliğe yabancılaşmasından hareketle, yaygın şiddet diline karşılık “*amor mundi*”nin çözüm olarak imkânını sorgulayacaktır. Arendt’in kamusal alan ile ilişkilendirdiği iki önemli kavram genişletilmiş zihniyet ve sağduyudur. Kamusal alanda sağduyu ile genişletilmiş zihniyetin yokluğu ve kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrımın muğlaklığı şiddete yol açar. Bu çalışmada öncelikle Arendt’in “dünya sevgisi”yle ilişkilendirdiği kamusal ve özel alan ayrımı üzerinde durulacak, sosyal medyanın kamusal alan olma potansiyeli araştırılacak, olumlu ve olumsuz şiddetin mahiyeti irdelenecektir. Çalışmada özellikle sosyal medya ağlarından Ekşi Sözlük’ün kamusal alan oluşturup oluşturmadığı ortaya konulacak ve Ekşi Sözlük’ün şiddet dilini kullandığı vurgulanacaktır. Bu amaçla sosyal medya alanlarından Ekşi Sözlük’te şiddet dilinin bir yansıması olarak *sosyal linçlerin* fenomenolojik araştırması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, kamusal alan, şiddet, amor mundi, sağduyu.

HANNAH ARENDT’S THOUGHTS ON THE PROBLEM OF THE LANGUAGE OF VIOLENCE IN SOCIAL MEDIA AND AMOR MUNDI PHILOSOPHY AS A SOLUTION

“It is nothing more than to think what we are doing.”

(Arendt, 1958)

ABSTRACT

Hannah Arendt defends togetherness in the name of building a joint world, world love (*amor mundi*), and becoming-world despite the thought of humiliation of the world and estrangement from world (*contemptus mundi*). The dominant feature of modernism in Arendtian thinking is not human's estrangement to himself/herself but his/her estrangement to the world. This study examines the possibility of *amor mundi* as a solution to the common violence language with reference to the estrangement of people to the world and the reality via social media in today's society. Arendt relates two essential concepts, the expanded mindset and the common sense, to the public sphere. Absence of the expanded mindset developed by common sense and the vagueness of the distinction between public and private space lead to violence. This study primarily addresses the distinction between public and private

¹Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Genel Gazetecilik, aldmrayse@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-3045-6917

space, which Arendt relates to world love, the social media's potential as a public space, and the nature of positive and negative violence. This study reveals whether “Eksi Sozluk” which is a social media network is a public space and presents that “Eksi Sozluk” uses the language of violence. For this purpose, a phenomenological investigation of the social media lynchings on “Eksi Sozluk” is carried out.

Keywords: Social media, public space, violence, amor mundi, common sense.

Giriş

Post endüstriyel çağ, postmodern dönem, dijital çağ gibi nitelermelerle tanımlanan içinde bulunduğumuz zamana dair üzerinde uzlaşılan ortak nokta, yeni medya teknolojilerinde yaşanan dönüşümdür. Bu dönüşümle birlikte postmodern döneme atfedilen parçalılık, süreksizlik, meta anlatıların sonu, çok seslilik, çok kültürlülük gibi özellikler yeni medyanın yapısıyla da örtüşmektedir. Lev Manovich, bu düşüncüyü destekleyecek biçimde, eski medya mantığının endüstriyel kitle toplumu mantığına, yeni medya mantığının da post endüstriyel toplum mantığına karşılık geldiğini ifade eder (Manovich, 2001: 41). Dijitalleşmenin yaşamın bütün alanlarını kuşatması ve kurgusal bir dünyayı dayatması sonucunda postmodern toplumda birey yeni medya teknolojileri aracılığıyla aşırı iletişim ve aşırı haberleşmenin şiddetine maruz kalmaktadır. Kültür kuramcısı Byung-Chul Han, “Şiddetin Topolojisi”nde, postmodern dönemde dilin yeni şiddetinin olumsuzluk değil olumluluk olduğunu söyler. İftira atmak, aşağılamak, incitmek üzerine kurulan dilsel şiddet olumsuzluk şiddetiyken; aşırı iletişim, aşırı bilgi, aşırı haberleşme şiddetin olumluluk halidir ve bu tür şiddet, “öteki”ne karşı değildir, “olumluluğun kitleselleşmesini” esas alır (Han, 2017: 109). Modern dünyada şiddetin kaba bir güç olmaktan çıkarak sisteme içkin olarak kendine yaşam alanı bulduğunu düşünür. Olumlu şiddet ona göre olumsuz şiddetten daha yıkıcıdır ve göz önünde değildir. Giderek görünmez hale gelen içselleştirilen başkasının olumsuzluğunu üzerinden atarak insanın kendine döner (Han, 2017: 10). Aşırı iletişim ve aşırı haberleşmenin insanı enformatik bombardımana tabi tuttuğu ve sürekli yenilenen sayfa akışının iletişim çöplüğü yarattığı söylenilebilir. Gerçeklikle kurgunun, derinlikle yüzeyselliğin değiş tokuş edildiği postmodern çağda, görünür olmak var olmakla eş değer hale gelmiştir. Bu yüzden sosyal medyada tweet atılır, sürekli paylaşımda bulunulur, beğeni yapılır, “ben varım” mesajı verilir. Bu mesaja sürekli maruz bırakılan öteki için bu durum şiddet yaratır mı? Ben’in, bu

amaçla ötekine kendi varlığını gösterecek yeni araçları kullanmasının da bir tür şiddet içerip içermediği sorgulanması gereken bir başka konudur.

Bu çalışmada, sosyal medyada dilsel şiddetin olumlu ve olumsuz türlerinin Arendt'in özellikle vurguladığı bir aradalığı (togetherness) ve çoğulluğu (plurality) nasıl ortadan kaldırdığı, dünyaya karşı sorumluluk düşüncesinin postmodern toplumda imha edilişi ve özellikle kamusal ve özel alan ayrımının bulanıklaşmasıyla başkalık deneyimlerinin ortadan kaldırılış biçimleri sorgulanacaktır. Kamusal alan ile bu çalışmada kastedilen bireylerin özgür bir biçimde düşüncelerini dile getirdiği tartışabildiği, deneyimin ve eylemin alanıdır. Arendt'in politik düşüncesinde merkezi öneme sahip olan çoğulluk ve kamusal alan hakkındaki görüşlerine değinilerek, başkalarıyla birlikte olmanın, “başkasının zihnine konuk olabilmenin” ortak dünyayı yaratma açısından önemine değinilecektir. Dilsel şiddetin olumlu ve olumsuz türlerine karşı, Arendt'in üzerinde durduğu “dünya sevgisi”nin (*amor mundi*) çözüm olarak imkânı felsefî kavramsal bir analiz ile sorgulanacaktır. Çalışmada fenomenolojik yöntem benimsendiğinden, sosyal medya türlerinden Ekşi Sözlük üzerinden tek tek kullanıcı içerikleri analiz edilmeyecek, Ekşi Sözlük bir ortam olarak olası etkileri bağlamında değerlendirilecektir. Fenomenolojik yöntem, olması gerekenin aksine, olgunun bizatihi kendisine yönelen bir yaklaşım biçimidir. Bu yöntem bilinenleri ve gerçekliği parantez içine alınarak, olguların kendini “nasıl” ortaya koyduğunu kavrama çabasıdır.

1. Çoğulluk ve Kamusal Alan

Çoğulluğu politik yaşamın ön koşulu olarak gören Arendt'e göre, insan olmak demek, bize benzeyen ama aynı zamanda bizden tamamen farklı olan insanlarla “bir arada yaşayabilmek” demektir. Politikanın yeniden diriltilebilmesinin temel şartı, çoğulluktur (Arendt, 2013: 36). Çoğulluk kamusal alan içinde gerçekleşir. Kamusal alanın kurucu etkinliği, başkalarıyla konuşma ve eyleme geçmedir (Arendt, 2013: 89). Özel alanda bireyin evin karanlığında yaptıkları başkasını ilgilendirmez, kimse görmez ve dolayısıyla kimse dikkate almayacaktır. Kamusal alanda, değişmez mutlak hakikatlere yer yoktur, orası tartışılabilir olanın alanıdır.

Arendt, çoğulluğun önemine işaret ederken, görünürlükten ve düşünme ediminin kendisinden faydalanır. Dünyada bulunan şeylerin ortak yönü görünür olmaktır ve görünür olmak için de bir başkasının varlığına ihtiyaç duyulur. İnsan bu dünyada tek başına değildir, başkalarıyla birlikte bulunur. Arendt, düşünmenin dahi kendi başına yapılan bir eylem olmayıp, görünür olmak için konuşmaya ihtiyaç duyduğunu, dolayısıyla insanın özü itibarıyla çoğulluk içinde bulunan bir varlık olduğunu belirtir. Söz ve birlikte eyleme yeteneği aracılığıyla insanlar, farklılıklar üzerinden görüşlerini dile getirerek çoğulluk halinde olabilirler. Böylece çoğulluk için tehdit unsuru olan totalitarizmin ortadan kaldırılması mümkündür. Zira totaliter dünya, insanlar çoğulluk içinde birlikte eylemde bulunmayıp düşünme, yargıda bulunma ve eyleme yeteneğini kaybederek, başkalarına karşı korku ve şüphe içinde yaşadığı dünyadır. İnsan *zoon politikon/siyasal varlık* olarak, her zaman birey olarak çoğul düşünmek durumundadır. İnsani eylemin koşulu, çoğulluktur (Arendt, 2013: 55).

Arendt, çoğulluğu açıklamak için *sensus communis* (ortak duyu) ve *enlarged mentality* (genişletilmiş zihniyet) kavramlarından faydalanır. Fatmagül Berktaş'a göre, Arendt'in "sensus communis"/*ortak duyu* olarak ifade ettiği, "Kant'ın ortak duyu adını verdiği şeydir" (Berktaş, 2012: 70). Berktaş'a göre, *sensus communis/ ortak duyu, sağduyu* olarak bilinenden farklıdır. Sağduyu ile apaçık, ortada olanı görüp dile getirmek anlaşılırken, ortak duyu kavramı "görüşleri birbirinden farklı da olsa ayrı seyirciler arasında ortak olarak ulaşılan iyiye ve güzele ilişkin (estetik) bir yargıdır"(Berktaş, 2012: 71). Kamusal alanda eylemde bulunan ve eylemde bulunanı izleyenlerin varlığı ortak duyuyu mümkün kılar, ortak duyu ortadan kalktığı zaman insanlar ortak bir dünyayı deneyimlemez (Berktaş, 2012: 70). İnsanlar ortak dünyada yaşarlar, bu ortaklığın gerçekliği de ortak duyu (sağduyu) ile mümkün olur. Dünya hepimiz için varlığıyla ortak bir dünyadır. Sağduyu, insanın altıncı duyusu olarak diğer duyularından farklıdır. Beş duyu öznel iken, sağduyu, gerçekliğin ortaya çıkmasını sağladığından nesneldir. Sağduyu azaldığında bir toplulukta, düşünme yetisi de felce uğrar ve o toplulukta hurafeler baş gösterir ki bu da dünyadan yabancılaşmanın işaretidir (Arendt, 2013: 303-304). Modern çağın getirdiği yabancılaşma ve yalnızlık duygusu, insanlara yaşadıkları dünyada yerlerinin olmadığını düşündürüp, insanları dünyaya karşı sorumluluk duygusundan uzaklaştırır. Birlikte söz ve eyleme

yeteneğinden yoksunluk başladığında, (ortak duyudan yoksunluk söz konusu olduğunda), insan gerçeklikten kopar; özgür düşünme ve eylemde bulunma yetisini de kaybeder (Berkday, 2012: 81).

Arendt, genişletilmiş zihin kavramıyla, zihni başkalarının düşüncelerine açmayı, geniş düşünebilmekle de ortak duyuya (sensus communis) kasteder. Düşünme edimi, diğerlerinin düşüncesini de içine alacak şekilde gerçekleşir. Arendt'in Kant'tan esinlenerek kullandığı sağduyu kavramı, yargıda bulunma kabiliyeti ile yakından ilgilidir. Ancak Kant'a göre yargı gücü, saf akıl yürütmede "ben" ile "kendini" arasında geçen bir diyalog iken, Arendt için yargı yetisi ben'in başkalarıyla olan diyalogu sonucu gerçekleşir. Arendt aynı şekilde Kant'ın kullandığı kavram olarak genişletilmiş zihniyetten, yargı yetisinin geçerli olabilmek için başkalarının varlığına ihtiyaç duymasını anlar (Arendt, 2014: 298). Genişletilmiş zihin, zihnin başkasının bakış açısına da sahip olması demektir ki ancak bu sayede tarafsızlık ve nesnel bakış gerçekleşebilir.

Yaşamı boyunca anlam arayışında olan ve "Benim için önemli olan anlamaktır."² diyen Arendt'e göre anlamın kaynağı başkalarıdır. Eylemin denetleyicisi Tanrı değil ancak o eylemin izleyicisi olan "öteki"dir. Dolayısıyla kimse kendi hayatının hikâyesini anlatamaz, bu iş tarihçiye ya da öykü yazarına düşer (Arendt, 2013: 270). Biz ancak başkalarının eylemini değerlendirebiliriz, kendi eylemimizin anlamı hakkında konuşamayız, zira o henüz biz yaşarken bize görünmemiştir. Bu nedenle kişi kendi kendini anlamlandıramaz, bunun için daima bir başkasının varlığına ihtiyaç duyar.

Kamusal alanda eylemde bulunan aktörün taraflı davranması da mümkündür, bu taraflılıktan ancak dünyanın başkalarına nasıl görüldüğünü imgeleminde canlandırması ile kurtulabilir. Kişi kendini başkalarının yerine koyabilme yetisini

²Gunter Gaus'un Hannah Arendt'le yaptığı söyleşide, kendisine yazdığı kitaplarla yaygın bir etkiye ulaşmak isteyip istemediğini sorduğunda, Arendt, "... benim için önemli olan anlamaktır. Bana göre yazmak bir anlama arayışıdır, anlama sürecinin bir parçasıdır (...) Benim için önemli olan düşünme sürecinin kendisidir. (...) Eğer diğerleri de anlarsa – benim anladığım anlamda anlarsa- bu bana bir tatmin duygusu verir, kendimi sanki evimdeymiş gibi hissederim." sözleriyle cevap verir. Bknz. Haz. Kohn, Jerome, Hannah Arendt, Formasyon, Sürgün, Totalitarizm/Anlama Denemeleri 1930-1954, Çev. İbrahim Yıldız, s.41. Ankara:Dipnot Yayınları.

kaybettiğinde, başkalarının tepkisini ve duygularının idrak edemez. İnsan başkasının açısından herhangi bir olaya bakma yetisini geliştirebilmelidir. Eğer bu yetiden yoksun olursa, toplama kamplarında sorumlu subay Adolf Eichmann gibi yaptığı kötülüğün bilincinde bile olmadan klişe sözlerle kendini savunma girişiminde bulunur, kötülüğü sıradanlaştırır. Yargıda bulunabilme yetisi, düşünme edimiyle birlikte başkalarının bakış açısından olaya bakma yetisiyle birlikte işler ve egoizmi engeller. Zira bu yeti, kişinin kendine odaklanmasının önüne geçerek, başkalarının varlığını dikkate almayı gerektirir. İnsan başkasının açısından olaya bakma yetisi sayesinde, tarafsız değerlendirmede bulunabilir ve böylece zihnini başkalarının görüşünü de içine alacak biçimde genişletir (Berktaş, 2012: 70). Ortak duyunun yokluğu ve kendini başkasının yerine koyma yetisine sahip olmama durumunda totaliter kurgular kişiyi kendine çekmeyi başarır. Şiddet burada kendine varlık alanı bulur. Başkasının bakış açısından yargıda bulunamayan insan tarafsızlığını yitirir, bir tür düşünce felci geçirir ve kolaylıkla şiddete başvurabilir, başkasına tahakküm etme hakkını kendinde görebilir.

Arendt, “İnsanlık Durumu”nda, kamusal alanda gerçekleşen her şeyin görülebilir ve duyulabilir olmasının temel koşul olduğunu söyler. Tutku ve hazlar kamusal alanda görünüme uygun hâle getirilmediği sürece belirsiz varoluşa sahiptir. Bizim gördüğümüzü gören birinin varlığı, bize gerçeklik duygusunu verir. Yaşadığımız dünyanın gerçekliğinden böylece emin oluruz. Kamu kavramı, ayrıca hepimiz için ortak olan bir dünyayı ifade eder (Arendt, 2013: 95).

Arendtçi anlamda kamusal alanın ne olduğunu ortaya koyabilmek için, öncelikle onun emek, iş ve eylem arasında yaptığı ayrıma değinmek gerekir. Arendt'in *vita activa*/etkin yaşam şeklinde ifade ettiği alanın etkinlikleri, emek, iş ve eylemdir. Emek, kamusal alanın konusu olamaz, zira öngörülebilir sonuçları vardır, oysa kamusal alanın etkinliği olan eylemin sonuçları önceden kestirilemez ve devrimcidir (Arendt, 2013: 143). Diğer etkinlik olarak iş, *homo faber*/alet yapan insanı karşılar. Emek ve iş, özel alanın etkinlikleri içindedir, dolayısıyla “politika dışı”dır. Eylem ise, politik bir etkinliktir, doğruluk ile ilişkilidir ve başlangıçlar yapabilme potansiyeline sahiptir (Arendt, 2013: 37). İnsanın eylemde bulunabilmesi, başkalarının varlığını gerektirir. Dolayısıyla eylem, kamusal alana ait bir etkinliktir ve ancak başkalarıyla

bir arada olan insanlar konuşma ve eylem aracılığıyla, “çoğulluk” içinde ortak bir dünya inşâ edebilirler.

Eylem, içinde mucizeler taşıyan bir imkân olmakla birlikte, geri döndürülemezliği ve sonuçlarının öngörülemez oluşuyla tehlikeli ve güvenilmezdir. İnsan bu dünyaya yalnız olarak doğmaz, öncesinde var olan ilişkiler ağının, hazır bir dünyanın içine doğar. Başkalarıyla bir arada yaşama hali içinde, bizim irademiz başkalarının iradesiyle çatışabilir. Eylemin sonucunu belirleyecek olan da bu çatışma halidir. Çatışma halinde eylem, amacından uzaklaşabilir. Eylemde bulunan birey, eyleminin faili olmakla birlikte aynı zamanda kurbanıdır. Fail, eyleminin beklenmedik sonuçlarına katlanmayı göze almak zorundadır. Geri dönüşü olmayan hataların telafisinin tek yolu ise bağışlamadır (Arendt, 2013: 342).

Arendt, modernite ile birlikte, bilimsel buluşların etkisiyle insanların “neden” ve “ne” den, “nasıl”a doğru gerçekleşen bir kayma yaşadığını ve bunun da nesneden çok sürece yönelmeyi etkinleştirdiğini söyler (Arendt, 2013: 422). Teknolojik gelişmelerin ardından amaç ve araç arasındaki ayrımın anlamını yitirmesi, *animal laborans* ve *homo faber*'in zaferi, dünyadan yabancılaşma, konformizm, eylemin, çoğulluğun ve kamusal alanın yitirilişini beraberinde getirmiştir. Bütün bunlar modern çağda kitle toplumunun doğuşuna kaynaklık etmiştir (Arendt, 2013: 430-458). Arendt'in yirminci yüzyılda modern insanın dünyadan yabancılaştığı vurgusunu, yirmi birinci yüzyılda daha da güçlenen dünyadan uzaklaşma ve ben merkezci yaşama dönüşüm ile birlikte yeniden okumak anlamlı olacaktır.

2. Sosyal Medyanın Kamusal Alan Olma İmkânının Araştırılması

Arendt'in insanların benzersiz ve farklı oluşlarıyla onları bir arada tutacak kamusal alan oluşturma ideali bağlamında, sosyal medyanın kamusal alan olma imkânı sorgulanmalıdır. Bu bağlamda öncelikle günümüz modern toplumunda sosyal medyanın kamusal alan potansiyeline farklı açılardan yaklaşan liberal ve eleştirel kuramcılardan söz etmek mümkündür. Liberal kuramcılar, sosyal medyanın interaktif, çoklu ortam ve katılımcılık özelliğine bağlı olarak, daha demokratik, eşitlikçi olduğu ve kamusal alan potansiyeline sahip olduğunu düşünürken; eleştirel kuramcılar yeni

iletişim teknolojilerini elinde bulunduranların güç, hegemonya ve iktidar alanı yaratmak için kullanabileceklerini savunmaktadırlar (Geray, 2002: 28-45).

Antony Mayfield, sosyal medyanın yeni bir tür çevrimiçi ortam olarak katılımcılık, paylaşımcılık, şeffaflık, geri bildirim, sosyalizasyon gibi özelliklere sahip olduğunu ve eskisinden daha hızlı bir şekilde insanların topluluklara ve işbirlikçilere ulaşabildiğini belirtmektedir (Mayfield, 2010: 5-7). Mark Poster, interneti postmodern karakterde, yeni tür bir kamusal alan yaratan “İkinci Medya Çağı”nın meyvesi olarak değerlendirmiştir (Aydoğan, 2010: 193). Howard Rheingold, internetin herkesin erişimine açık olması ve gönüllü katılım özelliği sayesinde kamusal alan kavramının gereklerini yerine getirdiğini belirtir (Rheingold, 1993: 286-288). İnternette kullanıcının etkin bir şekilde enformasyonu kendisinin üretmesi, sınırsız bir şekilde kendini ifade edebilmesi ve sanal forumlar aracılığıyla tartışma imkânı bulması, internetin küresel ve yeni bir tür kamusal alan yaratacağı şeklinde yorumlanmaktadır (Şener, 2006: 66).

İnternetin, zaman ve mekân ötesi etkileşime olanak tanınması ve fiziksel anlamda iletişim kurmak için bir arada bulunma zorunluluğunun önüne geçerek, Habermas’ın kamusal alan tanımına uygun, tartışma platformu özelliğine sahip kendine has bir kamuyu oluşturduğu ileri sürülür (Göker ve Doğan, 2011: 184).

İnternetin ve sosyal medyanın demokratikleşme, politik katılım, kamusal alan oluşturma potansiyelini önemseyen liberal kuramcılarının görüşlerinin aksine, eleştirel kuramcılar internetin sağladığı imkânlarla kuşkuyla yaklaşmışlardır. Robert W. McChesney, interneti tekellerin güçlerini yayılmasına yarayan güç olarak değerlendirirken; Oscar Gandy, internetin getirdiği sonuçların kamusal alan ümidini tehdit eden, yurttaşlar ve tüketiciler arasında bölünmeye yarayan bir araç olarak “gerçek bir dijital bölünme” yarattığını vurgulamaktadır (Dahlgren -Olson 2007’den Akt., Aydoğan, 2010: 193).

İnternetin ve sosyal medyanın mahremiyet algısında da bir dönüşüme yol açtığı, görme ve görülmenin meşru hale getirilerek, mikro iktidar düzleminde kullanıcıların sosyal medyada arkadaşlarını gözetlediği, makro iktidar düzleminde ise bireyin siber uzamda bıraktığı elektronik izleri ulus devletinin emniyet güçleri ve

kapitalist örgütlenmeler tarafından takip edildiği ileri sürülmektedir (Toprak vd., 2009: 25-30) “Toplumsal Paylaşım Ağı: Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım” isimli çalışmada sosyal medya kullanıcıların bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde, sosyal ağlarda gerçekleşen gözetleme ve gözetlenme pratiğine dâhil oldukları belirtilmektedir (Toprak vd., 2009: 27).

Dijital çağda, bilginin anında yayılımı ve dönüşüme uğramasındaki akıl almaz hız, insanı büyülemektedir. Jean Baudrillard’a göre, kitle iletişim araçlarının temel ilkesi büyülemedir ve büyüleyici yanı da anlamın nötralize edilmesidir. Kitleler, aracın büyüleyiciliğini, mesajın eleştireliliğine tercih eder. Büyülenmenin anlamla bir ilişkisi yoktur (Baudrillard, 2006: 29). Enformasyon çağında modern birey, teknolojik aletlerin egemenliğinde zaman ve mekân duygumunu neredeyse yitirmiş parçalı, kurgusal bir iletişimin içinde bulunan alıcı olarak, Arendt’in sözünü ettiği manada kamusal alan yaratma imkânını yitirmiş gibidir. Zira Arendt, modern dönemde bireyselleşmeden dolayı insanların birbiriyle bağlantı kurma imkânlarının ortadan kalktığını düşünür.

İnternette kuralları belirli bir dünya vardır ve kullanıcı bu kurallara uymak zorundadır. Neyin paylaşıp paylaşılamayacağını kuralları, Google, Youtube, Facebook gibi önde gelen ağlar tarafından önceden belirlenmiştir. Google, Çin’de yasaklanmamak için Çin’in istediği arama kriterlerini kabul ederken, Youtube bazılarının rahatsız olduğu videoları kaldırmıştır. Dolayısıyla kapitalist temel işleyiş sistemin aynen devam ettiği, Youtube, Google, Facebook gibi sitelerin temel amacının kâr elde etmek olduğu, bu tür sitelerin yeni bir tür “medya tüketimi” yaratmaktan ileriye gidemeyeceği belirtilir (Özgül, 2012: 4539). Sosyal medyada kamu yararı ilkesi yerine, kâr mantığının hâkim olması, bu ortamın kamusal alan olma potansiyeline kuşkuyla yaklaşılmasına yol açmaktadır.

Sosyal ağların yaygın olmasının temelinde bireyin görünür olma ihtiyacını karşıladığı belirtilmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin her şeyi görüntüye dönüştürmesiyle, “görünürlük” günümüzün gerçekliği haline gelmiştir. Var olmak, görünür olmakla eş değer hâle gelmiştir (Özgül, 2012: 4540). Birey sosyal medyada görüldüğü sürece var olduğunu düşünerek, benliğini ve kimliğini araçsallaştırma yoluna giderek herkesten daha iyi bir kimlik oluşturmak düşüncesiyle, diğerlerini

nesneleştirecektir. Sürecin sonunda bireysel mahremiyet ortadan kalkacaktır (Kara ve Özgen, 2015: 70). Beğenilme ve kabul görme arzusunun bedel olarak kullanıcı kendi rızasıyla mahremiyetine zarar verir. Bireyin beğenilme, takdir duygusu kazanma gibi ihtiyaçlarına cevap veren sosyal medyanın temelde bu kaynakları beslemeye yönelik olması ve kullanıcıların kendilerini ifade için, kendi eğilimleri yönünde reklam nesnelerini harekete geçirmeleri, Zygmunt Bauman'ın "kendini meta haline getirmek" sözünü hatırlatmaktadır. Bauman, tüketim toplumlarında her ne kadar dile getirilmese de nihai amacın arzu ve ihtiyaçların tatmin edilmesi değil, "tüketicinin metalaştırılması ve yeniden metalaştırılması" olduğunu söyler (Bauman ve Lyon, 2016: 46-47).

Facebook, Twitter, Instagram gibi ağlar aracılığıyla kültürün metalaştığına tanıklık ettiğimiz çağda, "ben" alım satımın konusu hâline gelmiştir. Sosyal medyanın bireyin kendini teşhir etmesine imkân sağlaması sonucu, özne kendini gönüllü bir nesneleşme sürecine bırakmaktadır. Han, bireyin içinde bulunduğu bu durumu, "*Postkartezyen Ben* ise buna karşın çıplak kalana kadar, hatta pornografik bir üryanlığa değin soyunan estetik bir özne olarak belirir" sözleriyle ifade eder (Han, 2017: 112). Öznenin kendini teşhir edebilmesi için, sürekli kendini sömürmesi gerekir, bu aynı zamanda ben'in kendisine karşı mücadele etmesini zorunlu hâle getirir.

İnternetin ve sosyal medyanın kamusal alan imkânı bağlamında, aktivist hareketlerin de etkisi tartışılmaktadır. İnternette kampanyalar, e-protestolar, imza kampanyaları, anketler gerçek katılım şeklinde değerlendirilmeyip, "Clikativizm" (tıklamacılık) ve "slaktivizm" (dijital tembellik) olarak nitelendirilmektedir. Klavye başında "tık"layarak yapılan katılımın temelde vicdani bir rahatlama sağladığı, bireyi edilgen duruma getirip kamusal sorunlara dair duyarlılığı engellediği ileri sürülür (Karagöz, 2014: 146).

Yeni medya araçlarının temel amacı kâr kazanmak, paranın akışını sağlamak olduğundan güç ve kontrol mekanizmalarını işletenler de onlardır. Kullanıcı bu ağları kullanırken, özgür olduğu sanısına kapılır. Bu illüzyon, kullanıcıda süreklilik ve bağımlılık duygularını besleyen kaynaklardan birisidir. Dominic Pettman da aynı şekilde sosyal medyanın kitlelerin yeni afyonu olduğunu söyleyerek, bireyde bağımlılık yarattığını ifade etmektedir (Pettman, 2017: 10).

İnternet, bireylerin tartışmaları için araç rolünü üstleniyor gibi gözükse de bu durumun bir tür yanılsama olduğu söylenilebilir. Kullanıcılar sanal kimlikleriyle, gerçek ilişkilerden uzak bir şekilde “bir araya” gelmektedirler. Bu insanlar ortak dünyayı paylaşıyor gibi görünürler, ancak temelde parçalı kimliklere sahiptir. Sosyal medya her ne kadar insanları bir araya getiriyor, onlara ortak bir dünyanın içinde buluşturuyor, özgürce fikirlerini dile getiriyor gibi gösterse de gerçekte bütün akış kurgunun bir parçasıdır.

Sosyal medyada gündem saniyelerle değişir, tüketilen sorunların yerini hemen bir başkası alır, bu durum bir tür kısır döngüye yol açar. Burada ortaklıktan, çözüm üretmekten, gerçek anlamda “toplumsal olanı” ele almaktan söz edilemez. Modern çağın insanı iletişim bombardımanı altında gösteri toplumunun bir bireyi olarak ilgi ve çabasını “gösteri”ye adanmış bir durumdadır. Modern insan tam anlamıyla parçalı zihin, sanal kimlikler, bölünmüşlük, bireysellik içinde varoluşsal anlamını yitirmiş gibidir.

Sosyal medyanın özü itibariyle sürekli değişen bir akışa sahip olması, bireyin de sabit bir şekilde bir konuya odaklanmasının önüne geçer. Bu hızlı akış, bireyden mümkünse düşünmemesini ister, hızlı ve pratik davranmasını, önünde açılmış pencereden saldıran reklamlara, pop artlara, her şeye aynı zamanda uyum sağlamasını ister. Bu durum, Arendt'in bahsettiği düşünce yokluğunun ve yargı yetisinin kaybının önünü açar. Sosyal medyada tüm çabasını kendini sergilemeye ve “öteki”nin dikkatini çekmeye adanmış bireyin, Arendt'in söylediği anlamda “başkasının zihnine konuk olmaya”, kendini başkasının yerine koymaya ayıracak zamanı yok gibi görünmektedir. Ortak bir dünya, bir aradalık ve çoğulluk imkânı ortadan kalkmış gibidir. Zira birey “öteki”ni yabancı olarak algılar. Arendt, eylemin tehlikelerinden söz ederken, bireylerin hata yapabileceğini ve bağışlanması gerektiğini söyler. Oysa sosyal medyada, bireylerin hatalarının sonucu, sosyal ağlarda arkadaşlıktan çıkarılmak ve engellenmektir. Yüz yüze ilişki, “öteki”ne karşı mesafeyi ve sorumluluğu getirirken, sosyal medyada ilişkilerin yüz yüze olmayışı sorumluluğun kolay bir şekilde göz ardı edilmesine sebep olur. Sosyal ağ kullanıcısı bir tıkla, istemediği, hoşlanmadığı birini engelleyebilir. Aracın işleri kolaylaştırması (yalnızca tıklama ile), bireyi sorumsuzluğa ve sağduyu yitimine götürüyor denilebilir. Sosyal medyada anonim isimlerle görüş

bildirme imkânının sunulması da kullanıcıda özgürlük sanısı uyandırır. Özellikle Ekşi Sözlük'te yazarların *nickname*/takma isim kullanarak içerik üretmeleri, sınırsız özgürlük sanısı içinde, sağduyu ve sorumluluk duygusundan yoksun paylaşımda bulunmalarını beraberinde getirir.

Sosyal medyanın parçalı, hızlı, tek dokunuşla eylemi gerçekleştiren yapısı, bireyi hızlı, pratik, mümkünse hiç düşünmeden bu ortamda paylaşım yapmaya yöneltmektedir. “Narsisistik ben”leri çoğaltan,³ olumlu ve olumsuz şiddet dilini besleyen, sosyalleşmek yerine bireyselleşmeyi ve yalnızlaşmayı üreten sosyal medyanın daha çok, onu elinde bulunduran iktidar sahiplerinin ideolojisine hizmet ettiği dolayısıyla kamusal alan olma imkânının hâlihazırda yokluğundan söz edilebilir.

3. Ekşi Sözlük ve Suriyeli Mülteciler

Arap Baharı'nın bir parçası olarak kabul edilen Suriye'deki iç savaşın 15 Mart 2011'de başlamasıyla birlikte, Suriyeliler ülkelerini terk ederek Mısır, Lübnan, Türkiye gibi komşu ülkelere göç etmek durumunda kalmışlardır. Suriyelilerin ülkelerine dönme ihtimalinin belirsizliği ve savaş devam ettiği sürece mülteci dalgasının devam edeceği öngörüler, Georg Simmel'in yabancı için söylediği “gitmeyecek olan”⁴ vurgusunu anımsatmaktadır.

1999'da Sedat Kapanoğlu tarafından ilk kurulan Ekşi Sözlük, başlangıçta kişisel bir blog olarak kurulmasına ve amatör olmasına rağmen zamanla popüleritesi artmış, en çok takip edilen ve en çok katılımcı oranına sahip siteler arasına girmiştir. İnteraktif bir bilgi paylaşım ağı olan sözlükte, kayıtlı yazarlar herhangi bir olay, düşünce ya da kavram ile başlık açabilirken, “entry” adı ile yaptıkları paylaşımda

³Sosyal medyanın narsisistik ben duygusunu artırmasına karşıt olarak, Baudrillard aslında kişinin kendini sergilemesinin narsisizm bile olmadığını, bunun bir tür reklam olduğunu söyler. Kötülüğün Şeffaflığı'nda bu düşüncesini “Her birey kendi görünümünü arıyor. Kendi varoluşunu ileri sürmek artık olanaklı olmadığından, ne var olmayı ne de bakılıyor olmayı dert etmeksizin boy göstermekten başka yapılacak bir şey kalmıyor geriye. Varım, buradayım değil; görülüyorum, bir imajım; bak bana, bak! Narsisizm bile değil bu; sığ bir dışa dönüklük, herkesin kendi görünüşünün menajeri haline geldiği bir tür reklamcı saflığı.” sözleriyle dile getirir. Bknz. Baudrillard, Jean (2016). Kötülüğün Şeffaflığı/Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme, (Çev. Işık Ergüden) 2010, s.27 İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

⁴Simmel, yabancı için, “bugün gelip yarın giden gezgin gibi değil, bugün gelip yarın kalan adam gibidir.” sözüyle, yabancının kalıcılığına atıf yapar. Bknz. Simmel,, Georg, (2009). Bireysellik ve Kültür, (Çev). Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.

doğruluk, kesinlik ve objektif olma gibi özelliklere dikkat etmeden yorum yapabilirler (<http://www.bilisimdergisi.org/s140>).

Sosyal medya aşırı iletişimden kaynaklı olumluluk şiddetinin yanı sıra, olumsuz şiddetin tezahürlerinin de gerçekleştiği bir ortam olma özelliğine sahiptir. Sosyal medya kişisel tatmin için araç işlevi görürken,⁵ Arendt'in bahsettiği şekilde bir aradalık ve ortak bir dünyanın buradan çıkma ihtimali kuşkuludur. Facebook, Twitter ya da Ekşi Sözlük gibi sosyal ağlarda hemen hemen her gün *sosyal linçlere* rastlamak mümkündür. Bir şiddet ortamına dönüşen sosyal medya, nefret söyleminin üretildiği ve *sosyal linçin* neredeyse meşrulaştırıldığı bir mecra haline gelmiştir. Bu durumu Ekşi Sözlük üzerinden örneklemek mümkündür. Ekşi Sözlük'te Suriyeli mültecilerle ilgili açılan başlıkların, nefret söylemi ve faşist eğilim üretimine yönelik olduğu söylenilebilir. Sözlük'te, "Suriyeli" anahtar sözcüğüyle yapılan tarama sonucunda, "Ülkemde Suriyeli istemiyorum", "Suriyeli dilenciler", "Suriyeli işgalciler", "Suriyeli yüzüzlüğü", "5 bin tl alıp Türkiye'yi beğenmeyen Suriyeli", "Gecenin köründe sokakta bağırarak konuşan Suriyeli", "Suriyeli'ye bedava Türk'e paralı sağlık sistemi", "Türkiye'de Suriyeli istemiyoruz Kampanyası", "İstanbul'da Türk'ten çok Kürt ve Suriyeli olması", "Toplu taşıma araçlarındaki Suriyeli rahatlığı" gibi Ekşi Sözlük'te açılan başlıklar, olumsuz şiddetin örnekleri olarak tespit edilmiştir (<https://eksisozluk.com/suriyeli-siginmacilar>). Açılan başlıklara sözlük yazarlarının yaptığı yorumlarda "öteki"ni reddetme, olumsuzlama, küfür-aşağılama-hakaret, faşist eğilim ve nefret söylemi göze çarpmaktadır.

Sosyal medyadaki eylemin yaratıcı ve ortak yararı esas alan bir eylem olmaktan ziyade, "öteki"nin dikkatini çekmek amaçlı olduğu düşünüldüğünde, *sosyal linçlerin* bu mecrada gerçekleşmesi bir o kadar kolaydır. Her şey kullanıcının bir tık yakınındadır. Hızla tüketilmeye dönük içerikleri paylaşmaya uygun bir ortam olarak sosyal medya, kullanıcıyı pratik ve hızlı davranmaya çağırır. Ağ kullanıcısının sayfasındaki bilgi akışı hızla değişirken, birey bu hıza ayak uydurabildiği sürece var olur. Sosyal medyada her şey anlıktır, olup biter. İletişimin hızı, durup dinlenmenin ve

⁵"Narsisistik ve çok yönlü bağlantı çağı, sayesinde aynanın yerini ağ almıştır." diyen Pettman, sosyal medyanın egoizmi beslediğine dikkat çeker. (bknz, Pettman, 2017:18).

düşünmenin önünü keser. Bu da Arendt'in kastettiği anlamda düşünce yoksunluğu ve klişe cümlelerin iktidarını beraberinde getirir.

“Aynanın yerini ağın” aldığı modern dünyada, olumlu ve olumsuz şiddetin dili bireyi her yönüyle kuşatmaktadır. Ekşi Sözlük’le ilgili yapılan bir araştırmada, nefret söylemi ve faşist dilin sözlükte baskın olduğu ifade edilmektedir. Sözlükte Çingenelere yönelik, “Bencil, kurnaz, lanetli, yapmacık, arsız” gibi olumsuz referanslara dikkat çekilmiş, en fazla “küfür/hakaret/aşağılama”nın kullanıldığı belirtilerek, kullanıcıların nefret içerikli söylemlerinin saldırılara, linçlere neden olduğu belirtilmiştir. Sözlük yazarlarının nefret söylemlerinin tahammülsüzlüğün, hoşgörüsüzlüğün göstergesi olarak nitelendirilebileceği, yazarların olumsuz yorumlarının bir arada yaşama kültürünü yok etme potansiyeline sahip olduğu ve nefret söyleminin nefret suçlarına dönüşebileceği ifade edilmektedir (Alp, 2016: 162-168).

Ekşi Sözlük farklı kullanım biçimleri ve amaçlarını bir arada bulundurarak kendisine meşruiyet sağlasa da üretim-iktidar ilişkileri ile kesiştiği noktada, kullanıcı için “hâkim bir kullanım” biçimi dayatıyor denilebilir. Ekşi Sözlük’ün “yaratıcı ve politik bir alt kültür alanı” olmaktan ziyade, “eğlence-boş zaman geçirme-dikkat dağıtma işlevlerinin öne çıktığı bir ortam olduğu ileri sürülür (Taşdemir ve Çevik, 2013: 36).

4. Şiddetin Diline Karşı “*Amor Mundi*”

İletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak günümüz modern toplumunda şiddetin gittikçe görünmez hale geldiği söylenilebilir. Şiddet artık fiziksel anlamda kaba kuvvete dayalı bir güç olarak görünmektense, simgesel bir hale bürünmüştür. Bu bağlamda Han’ın dilsel şiddetin olumlu ve olumsuz biçimlerinden bahsetmesi anlamlıdır. Günümüzde aşırı iletişim, aşırı enformasyon, aşırı haberleşmeden dolayı giderek biriken, yığılan iletişim çöplüğünden söz edebiliriz. Aşırı iletişim dilin ve iletişimin spamleşmesine neden olmuştur. Enformasyon artık en-formatif/şekillendirici olmaktan çıkarak, de-formatif/şekil bozucu-şekilsizleştirici hale gelmiştir (Han, 2017: 110). Han’a göre, dilin spamleşmesi, *postkartezyen* bir dönüşümün de başlangıcıdır. Ben, artık “öteki”ne karşı korunan değil, “öteki”nin

dikkatini çekmeye çalışan bir varlıktır. Dolayısıyla tweet atmak, paylaşımında bulunmak, beğeni yapmak gibi sosyal medyada yapılan eylemlerin birçoğu, “Ben varım” anlamına gelmektedir (Han, 2017: 111).

Immanuel Levinas, etiğinde başkası ile olan ilişkimizi, yüz yüze ilişki üzerinden geliştirir ve ona göre sorumluluk yüz yüze ilişkiyle başlar. Levinas’ın “ben”i, “öteki”ne karşı sonsuz sorumluluk atfeder. Han’a göre Levinas’ın “ben”i, kendini, “öteki”ni dışarıda bırakarak yerini alırken, “postkartezyen ben”, kendini tanımlamak için “öteki”ni olumsuzlamaz. Aksine ağ aracılığıyla kendini gösterme, teşhir etme teşebbüsünde bulunan ben için, öteki, tüketici anlamında bir seyircidir. Bu nedenle “postkartezyen ben” için, öteki dışlanmaz. Han’a göre, ben’in bu şekilde “öteki”nin dikkatini çekmeye çalışması, aşırı iletişim içeren olumlu şiddettir. Bu şiddet, yeni bir şiddettir. Olumsuz şiddet ise “öteki”ni aşağılamaya ve incitmeye dayalı şiddet türüdür. Gerçek anlamda yıkıcı olan şiddet, olumsuz olan değil, olumlu olan dilsel şiddettir. Han, “Günümüzün postkartezyen bülbülleri, Ötekileri, kendi bölgelerinden atmak için ötmüyor, Dikkat çekmek için ötüyor, yani tweet yolluyor” sözleriyle “öteki”ni büyüleme durumunu ifade eder (Han, 2017: 114).

Arendt moderniteyle birlikte içinde yaşadığı dünyaya yabancılaşan insana, başkalarına ve dünyaya karşı sorumlu olduğunu hatırlatmak için *amor mundi* kavramı üzerinde durur. Arendt, modern çağın göstergesinin, Karl Marx’ın söylediği gibi kendine yabancılaşma değil, dünyaya yabancılaşma olduğunu öne sürer (Arendt, 2013: 365). Dünyaya yabancılaşmak demek, aynı zamanda kamusal alanın çöküşü ve ortak dünyanın kaybıdır. Arendt, dünyadan yabancılaşmanın modern toplumun seyrini belirlerken, yeryüzünden yabancılaşmanın da modern bilimin göstergesi haline geldiğini söyler. Bilimlerde yaşanan değişimler, sanki modern çağdan önce bilimin var olup olmadığına dair insanı kuşkuya düşürecek biçimde dönüşüme uğramıştır. Modern çağın müjdelediği aslında Rönesans ve Kopernik devrimleriyle dünyaya duyulan sevgi değildir, aksine “modern çağın ilk zaferi, bu dünya sevgisini dünyadan yabancılaşmaya kurban vermek oldu” (Arendt, 2013: 378). Arendt’in modernlik eleştirisi, sosyal medya olgusunun değerlendirilmesi bağlamında sağlam bir bakış açısı kazandırabilir. Arendt, başkalarıyla diyalog halinde olma ve farklı seslere açık olmanın kamusal alanın bir gereği olduğunu vurgularken, günümüz kitle

toplumlarında ortak bir dünya ve ortak bir paylaşımdan söz etmenin mümkün olmadığını söyler (Arendt, 2013: 96). Ona göre modern çağda kamusal ile özel alanın arasındaki ayrım artık belirgin değildir ve üretimin-tüketimin nesneleşmesi söz konusudur. Modern çağda kamusal alan yitirilmiş, konformizm egemen hale gelmiş, eylem ve davranış, amaç ve araç arasındaki ayrım kaldırılarak insanlar kendi benzersizliklerini unutmışlardır. İnsanların ortak bir dünyadan yoksun olmaları onlarda yalnızlık, yabancılaşma anlamsızlık duygularına yol açar ve insan gerçeklikten kaçmak ister ve böylece ideolojiye sığınır. Arendt'in yaşadığı çağda sözünü ettiği, kamusal alan-özel alan ayrımının muğlaklaşması ve üretim-tüketimin nesneleşmesi günümüz dünyası için de geçerlidir ve bugün modern insan, gerçeklikten kaçmak için sosyal medyaya yönelir.

Arendt'in zaman zaman kitle toplumuna karşı Antik Yunan Polisi'ni gündeme getirip kamusal alan idealinin gerçekleşeceğine ve dünya aşkıyla ancak ortak bir dünyanın yaratılabileceğini vurgulaması, günümüzde olumlu ve olumsuz anlamda yaygınlaşan şiddet diline karşı bir çözüm olma imkânını içinde barındırmaktadır. Arendt'in ben dışında özellikle başkalarına dikkat çekmesi, eylemin ancak başkalarının varlığında anlam kazanacağını söylemesi, kişinin kendi hikâyesini kendisinin anlatamayacağını bunu ancak tarihçi, sanatçı ya da şairin yapabileceğini söyleyerek eylemin kendini ancak başkasına açabileceği üzerinde durması, ağ toplumunda yaygınlık kazanan narsisizmin önüne geçmek için bir imkân yaratabilir. Ağ toplumunda da başkası ya da öteki önemlidir, fakat ben “öteki”ne kendi varlığını sergilemek için ihtiyaç duyar, çıkar amaçlı bir ilişkidir ya da “öteki”ni reddetme üzerinden olumsuz şiddeti gerçekleştirme temellidir. Ancak Arendt'in “başkası” ve “bir aradalık” vurgusu özel alanın içerdiği çıkar amaçlı ilişki yerine, kamusal alanın gerektirdiği ortak yarar ilkesine dayalı bir vurgudur. Sağduyu sahibi birey, başkasının zihnine konuk olarak, öncelikle onu anlama edimi içine girerek, *sosyal lincin* ortadan kaldırılmasına yönelik çaba geliştirebilir. Bunun için yaşadığı dünyayı sevmeli, kalıcılık ve ölümsüzlük için eylemin bir şey başlatma özelliğine olan inancını diri tutmalıdır. Nostaljik ve antimodernist olmakla eleştirilen Arendt'in modernite ve yabancılaşma sorununa dair önerileri somut olmasa da dünya aşkı, bir aradalık, çoğulluk üzerine düşünceleri dijital çağın insanı için ufuk açıcı niteliktedir.

SONUÇ

Sosyal bir ağ ortamı olarak Ekşi Sözlük, hem olumlu şiddetin hem de olumsuz şiddetin görünür hale geldiği bir mecra olma özelliğine sahiptir. Bu ortamda, sınırsız özgürlük sanısıyla herhangi bir kişi, topluluk ya da azınlıkları linç etmek oldukça kolay ve sıradan bir davranıştır. Burada Arendt'in, insanların birbirini anlayabilmeleri, onun ortak duyu olarak ifade ettiği başkasını düşünme ve ona karşı sorumlu olma ayrıca "başkasının zihnine konuk olmak" biçiminde ifade ettiği olgular askıya alınmıştır. İçeriklere dair herhangi bir denetleme aracının olmayışı, bu mecrada sorumsuzluğu, düşünce ve yargı yetisinin kaybını daha da yaygınlaştırmaktadır. Arendt'in "Kötülüğün Sıradanlığı"nda ifade ettiği üzere, düşünce yoksunluğu ve yargı yetisinin kaybı klişe sözleri de beraberinde getirmektedir (Arendt, 2012: 258). Ekşi Sözlük'te kimi kullanıcıların, Suriyeli mülteciler hakkında dile getirdiği "Hırsız, dilenci, katil, toplumun huzurunu bozan vs" klişe ifadeler bunu desteklemektedir. Sosyal medyanın kamusal alan yarattığı mitine çalışmada şüpheyle yaklaşılmış, doğal ve gerçek olmayan bir ortamdaki ilişki ve iletişim ağının kamusal alan yaratma imkânının olmadığı sonucuna varılmıştır. İletişim teknolojilerini elinde bulunduranların ideolojilerinin bir aygıtı olarak sosyal medya bireyi özgürlük içinde eylem yapıyor yanılsamasına kurban ettiği sürece, sosyal medyanın kamusal alan yaratma imkânından söz etmek mümkün gözükmemektedir. Sosyal medyanın ürettiği bilgi çöplüğü ve bireylerin bilinçli bir şekilde kendi "ben"ini sergileme çabası dikkate alındığında, sosyal medyanın kültürün metalaşmasına ve gösterinin gerçekleşmesine aracı bir unsur olduğu söylenebilir. Ayrıca Arendt'in modernite ile birlikte kamusal ve özel alan ayrımının muğlaklaştığı saptaması, postmodern dönemde yaygın sosyal ağlarla birlikte daha da bariz bir şekilde ortaya çıkmıştır. Kamusal alan imkânı taşımayan sosyal medya, olumlu ve olumsuz şiddet dilinin gerçekleştiği bir alan işlevi görmektedir.

Arendt'in kamusal alanda bulunması gereken sağduyu ve genişletilmiş zihin kavramları dünya aşkıyla ilgili olduğundan, ağ toplumunun insanı, sağduyu ve genişletilmiş zihin özelliklerine sahip olmaya çalıştığı oranda, dilsel şiddetin üstesinden gelebilir. Başkasının zihnine misafir olan insan, onu anlamaya çalışır, içinde bulunduğu durumu kavramakla ilgilenir. Dolayısıyla ben, "öteki"ne kendini

açar, ötekini de kendine açar aynı zamanda. Ağ kullanıcısının içinde bulunduğu sistem özü itibarıyla, bireyi pasifleştirmeye, yalnızlaştırmaya, kendine bağımlı kılmaya çalışsa da birey sağduyu yeteneği ve ortak dünya yaratma bilinciyle, bir aradalık vurgusuyla, ortak dünyanın inşasında yer alabilir.

Sosyal medyanın insanı sosyalleştirmek yerine yalnızlaştırdığı, daha çok bireyselleştirdiği, kendine yabancılaştırdığı, dilsel şiddetin olumlu ve olumsuz türlerini yaygınlaştırdığı tezine karşılık olarak, Arendt'in politik düşünceleri özelde ise “dünya sevgisi” (*amor mundi*) çözüm imkânını taşımaktadır. Arendt, umutsuzluğa düşmeden insanın başkalarıyla birlikte paylaştığı ortak dünyayı koruyarak ve insanda eylem başlatma yetisine duyduğu güvenle, modernitenin getirdiği kötülüklerin, bütün olumsuzlukların aşılabileceğine inanır. Derslerinde sessiz duran öğrencilerine bile, “Hadi tartışmaya katılın da bu dünya için bir şeyler yapın”⁶ diyen Arendt'in sözleri, postmodern çağın insanı için düşünmek, eyleme geçmek ve dünyanın sorumluluğunu üzerine almak adına imkân bahşetmektedir. Tartışılan yönlerine karşın, Arendt'in yalnızca anlam ediminin peşinden gitmek düşüncesi bile hem aşırı iletişim şiddetine hem de “öteki”ni reddetmek üzerinden beslenen, aşağılayıcı nefret söylemlerine karşı bir cevap olabilir.

Arendt, önerileriyle her ne kadar “ütopyacı” olarak değerlendirilse de ütopyaların bir gün gerçekleşme imkânı göz önünde bulundurularak, Arendt'in ortak bir dünyanın var olabileceği inancını paylaşmak mümkündür. Dolayısıyla sosyal medyada dilsel şiddetin olumlu ve olumsuz türlerine karşın, düşünen, sorgulayan, eleştirel bir tavırla anlam peşinde koşan, dünya aşkıyla eylemlerinin sorumluluğunu üstlenen sağduyu sahibi insan, öldükten sonra arkasında “daha iyi bir dünya” bırakmanın kıvancına erişmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

ALP, Hakan (2016). “Çingenelere Yönelik Nefret Söyleminin Yeniden Üretilmesi”, Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi, 3(2), s.143-172.

⁶ Bu ifade, Arendt'in öğrencisi ve biyografisini yazan Elizabeth Young Bruhl'un “Dünya Aşkıyla” adıyla Türkçe'ye çevrilen kitabından alıntılanmıştır (Elizabeth Young Bruhl 2004'ten Akt. Berktaş, 2017:12).

- ARENDT, Hannah (1958). *The Human Condition*, Chicago: The University of Chicago Press.
- ARENDT, Hannah (2012). *Kötülüğün Sıradanlığı*, Adolf Eichmann Kudüs'te, (Çev: Özge Çelik), İstanbul: Metis Yayınları.
- ARENDT, Hannah (2013). *İnsanlık Durumu*, (Çev: B. Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- ARENDT, Hannah (2016). *Geçmişle Geleceğin Arasında*, (Çev: B. Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.
- AYDOĞAN, Filiz (2010). *İkinci Medya Çağında Gözetim İle Kamusal Alan Paradoksunda İnternet*, (Der), Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz, *İkinci Medya Çağında İnternet*, İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- BAUDRILLARD, Jean (2006). *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*, (Çev: Oğuz Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- BAUDRILLARD, Jean (2016). *Kötülüğün Şeffaflığı Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, (Çev: Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BAUMAN, Zygmunt ve LYON, David (2016). *Akışkan Gözetim*, (Çev: Elçin Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BERKTAY, Fatmagül (2012). *Dünyayı Bugünde Sevmek*, İstanbul: Metis Yayınları.
- BİLİŞİM DERGİSİ, http://www.bilisimdergisi.org/s140/pages/s140_web.pdf, Erişim Tarihi: 10.10.2017.
- DOĞAN, Adem ve GÖKER, Göksel (2011). "Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook'ta Çevrimiçi Tekel Eylemi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (25), s.175-203.
- GERAY, Haluk (2002). *İletişim ve Teknoloji*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- HAN, Byung-Chul (2017). *Şiddetin Topolojisi*, (Çev: Dilek Zaptçioğlu), İstanbul: Metis Yayınları.
- <https://eksisozluk.com/suriyeli-siginmacilar--3488850>, Erişim Tarihi: 16.11.2017.

- KARA, Tolga (2015). “Sahte Düşler: Benliğin Araçsallaşması ve Sosyalleşme Yanılgısı”, (Der), Tolga Kara ve Ebru Özgen, Ağdaki Şüphe Bir Sosyal Medya Eleştirisi, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- KARAGÖZ, Kezban (2014). “Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri”, İletişim ve Diplomasi, 1 (1), s.131-157.
- KOHN, Jerome (2014). Hannah Arendt, Formasyon, Sürgün, Totalitarizm/Anlama Denemeleri 1930-1954, (Çev: İbrahim Yıldız), Ankara: Dipnot Yayınları.
- MANOVICH, Lev (2001). The Language of New Media, Massachusetts: MIT Press.
- MAYFIELD, Antony (2010). “What Is Social Media”, <http://www.icrossing.com/sites/default/files/what-is-social-media-uk>. Erişim Tarihi: 08.02.2018.
- ÖZGÜL, Gönül Eda (2012). “Bir Görme Biçimi Olarak Yeni Medya: Kamusal Bir Alan İmkânının Araştırılması”, Journal Of Yasar University, 26 (7), s. 4526–4547.
- PETTMAN, Dominic (2017). Sonsuz Dikkat Dağınıklığı, (Çev: Yunus Çetin), İstanbul: Sel Yayıncılık
- RHEINGOLD, Howard (1993). “The Virtual Community”, http://www.caracci.net/dispense_enna. / Erişim Tarihi: 09.02.2018.
- ŞENER, Gülüm (2006). “İnternet ve Demokrasi İlişkisine Dair Eleştirel Bir Yaklaşım”, İnet-Tr-XI “Türkiye’de İnternet” Konferansı, TOBB Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi, 21-23 Aralık 2006, Ankara.
- SIMMEL, Georg (2009). Bireysellik ve Kültür, (Çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- TAŞDEMİR, Babacan ve ÇEVİK, Rafet (2013). “Hâkim Tasarım ve Ekşi Sözlük: İnternetin Dönüşümünü Anlamak”, Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 37, s.22-39.

TOPRAK, Ali; BİNARK, Mutlu; YILDIRIM, Ayşenur; AYGÜL, Eser (2009).
Toplamsal Paylaşım Ağı: Facebook: Görülüyorum, Öyleyse Varım!, İstanbul:
Kalkedon Yayınları.